

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 7

Sub. Code :

1	0	0	7	9
---	---	---	---	---

Exam. Code :

5	0	0	1
---	---	---	---

Bachelor of Arts (FYUP) 1st Semester
(2124)

POLITICAL SCIENCE (In all Mediums)

Paper : Constitution of India : Reading the Text POLIDC

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 68

Note :— (1) The students are required to attempt **FOUR** questions in all including Question No. 1, which is compulsory and **ONE** each from the three units.

(2) Candidates who have not been assessed earlier in the internal assessment test, the marks secured by them in theory paper will be proportionately increased to maximum marks in lieu of the assessment marks.

1. Attempt any **SEVEN** questions in **25-30** words each :

(i) Why the nationalist movement in India was considered constitutional in nature ?

(ii) Mention the constituent assembly debate over secularism in India.

(iii) What was the rationale of providing for provisions allowing for protective discrimination in Part Three of the Constitution of India ?

(iv) What was so significant about the recommendations of the Nehru Report 1928 ?

- (v) How the founding principles of the Constitution of India were shaped by the nationalist movement ?
- (vi) Write about the composition of the Constituent assembly.
- (vii) Mention four fundamental duties as mentioned in the Constitution.
- (viii) Which colonial government Act introduced separate communal electorate for the first time ?
- (ix) Mention the most significant features of the Government of India Acts, 1919 and 1935.
- (x) Is preamble part of the Indian Constitution and is it enforceable/justiciable on its own ? 7×2=14

UNIT-I

2. Write an essay about the way colonial legacy in the form of institutional measures introduced by the British and the nationalist movement contributed to the success of India's democracy.

OR

3. Write in detail about the significance of the Government of India Act, 1935. 18

UNIT-II

4. Explain the founding principles that guided the members of the Constituent Assembly while framing the Constitution of India.

OR

5. Discuss how the Constitution of India as the supreme legal document has contributed to the success of India's democracy over the last seven and half decades. 18

UNIT-III

6. Explain how the directive principles complement the fundamental rights in realizing the goal of both social and political democracy in India.

OR

7. Explain the significance of the provision related to constitutional remedy for the protection of fundamental rights as enshrined in Article 32 in the Constitution of India. 18

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (1) छात्रों को कुल चार प्रश्नों का प्रयास करना है, जिसमें प्रश्न संख्या 1 शामिल है जो कि अनिवार्य है और तीनों यूनिटों में से एक प्रश्न का चयन करें।

(2) जिन उम्मीदवारों का आंतरिक मूल्यांकन परीक्षण में पहले मूल्यांकन नहीं किया गया है, उनके द्वारा थ्योरी पेपर में प्राप्त अंकों को मूल्यांकन अंकों के बदले अधिकतम अंकों तक आनुपातिक रूप से बढ़ाया जाएगा।

1. कोई भी सात प्रश्न 25-30 शब्दों में हल करें :
- (i) भारत में राष्ट्रवादी आंदोलन को संवैधानिक प्रकृति का क्यों माना गया ?
 - (ii) भारत में धर्मनिरपेक्षता पर संविधान सभा की बहस का उल्लेख करें।

- (iii) भारत के संविधान के भाग तीन में सुरक्षात्मक भेदभाव की अनुमति देने वाले प्रावधानों को प्रदान करने का औचित्य क्या था ?
- (iv) नेहरू रिपोर्ट 1928 की सिफारिशों के बारे में क्या महत्वपूर्ण था ?
- (v) राष्ट्रवादी आंदोलन द्वारा भारत के संविधान के संस्थापक सिद्धांतों को कैसे आकार दिया गया ?
- (vi) संविधान सभा की संरचना के बारे में लिखें।
- (vii) संविधान में उल्लिखित चार मौलिक कर्तव्यों का उल्लेख करें।
- (viii) किस औपनिवेशिक सरकार अधिनियम ने पहली बार अलग सांप्रदायिक निर्वाचन क्षेत्र की शुरुआत की ?
- (ix) भारत सरकार अधिनियम, 1919 और 1935 की सबसे महत्वपूर्ण विशेषताओं का उल्लेख करें।
- (x) क्या प्रस्तावना भारतीय संविधान का हिस्सा है और क्या यह अपने आप में लागू/न्यायसंगत है ? 7×2=14

यूनिट-I

2. भारत के लोकतंत्र की सफलता में ब्रिटिश और राष्ट्रवादी आंदोलन द्वारा शुरू किए गए संस्थागत उपायों के रूप में औपनिवेशिक विरासत ने किस तरह योगदान दिया, इसके बारे में एक निबंध लिखें।

अथवा

3. भारत सरकार अधिनियम, 1935 के महत्व के बारे में विस्तार से लिखें। 18

यूनिट-II

4. भारत के संविधान का निर्माण करते समय संविधान सभा के सदस्यों का मार्गदर्शन करने वाले संस्थापक सिद्धांतों की व्याख्या करें।

अथवा

5. ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਕਿ ਸਰਵੋੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਪਿੱਛਲੇ ਸਾਢੇ ਸਾੱਤ ਦਸ਼ਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਲੱਖਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਧੂਰਕ ਕਿੱਥੇ ਹਨ ?

ਅਥਵਾ

7. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚੱਢ 32 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਾ ਦੇ ਲਿੱਓ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਉਪਾਯ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕੁੱਲ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਯੂਨਿਟਾਂ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(2) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਅੰਕਲਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਊਰੀ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

1. ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ :

- (i) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ?
- (ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਬਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ।

- (iii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਤਿੰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆਤਮਕ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਤਰਕ ਸੀ ?
- (iv) ਨਹਿਰੂ ਰਿਪੋਰਟ 1928 ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੀ ਸੀ ?
- (v) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ?
- (vi) ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
- (vii) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਚਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ।
- (viii) ਕਿਸ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਐਕਟ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੱਖਰੇ ਫਿਰਕੂ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ?
- (ix) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1919 ਅਤੇ 1935 ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ।
- (x) ਕੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਾਗੂ/ਨਿਆਂ ਯੋਗ ਹੈ ?

7×2=14

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਲੇਖ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

3. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

18

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

5. ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸਰਵਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ।

ਜਾਂ

7. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਾਅ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

18